JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

610 **UALIMU**

Muda: Saa 3 **MAJIBU** **Mwaka: 2013**

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A and B.

2. Jibu maswali yote.

maktaba.tetea.org
TETEA

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

1. Eleza matumizi manne ya Saikolojia ya Elimu kwa mwalimu.

Matumizi ya kwanza ni kumwezesha mwalimu kuelewa tabia na mienendo ya wanafunzi. Kupitia saikolojia ya elimu, mwalimu huelewa sababu za tabia mbalimbali na jinsi ya kuzishughulikia.

Matumizi ya pili ni kusaidia katika kuchagua mbinu bora za ufundishaji. Saikolojia hutoa mwongozo juu ya namna ya kutumia njia zinazofaa kwa wanafunzi wa tabaka na uwezo tofauti.

Matumizi ya tatu ni kumwezesha mwalimu kufanya tathmini ya maendeleo ya mwanafunzi kwa kuzingatia vipengele vya kihisia, kijamii na kiakili.

Matumizi ya nne ni kusaidia mwalimu kuboresha mawasiliano na wanafunzi. Saikolojia ya elimu humfundisha mwalimu namna ya kujenga uhusiano mzuri na kuwasiliana kwa ufanisi.

2. Eleza kwa kifupi kampeni nne zinazohusishwa na harakati za uimarishaji wa Elimu ya Watu Wazima nchini Tanzania katika miaka ya 70.

Kampeni ya kwanza ni Kisomo cha watu wazima. Lengo lilikuwa kupunguza kiwango cha ujinga kwa kutoa elimu ya kusoma, kuandika na kuhesabu kwa watu wazima.

Kampeni ya pili ni Kisomo chenye manufaa. Kampeni hii ilijikita katika kuunganisha ujifunzaji na stadi za maisha kama kilimo, afya na mazingira.

Kampeni ya tatu ni Elimu kwa kujitegemea. Kampeni hii ilihimiza watu kujifunza kwa lengo la kujikomboa kiuchumi na kijamii.

Kampeni ya nne ni Ukombozi wa mwanamke kupitia elimu. Ililenga kuwaelimisha wanawake ili waongeze ushiriki wao katika shughuli za maendeleo.

3. Bainisha sababu nne za kutoa mitihani shuleni.

Sababu ya kwanza ni kupima uelewa wa mwanafunzi. Mitihani huonesha kiwango cha maarifa aliyoyapata mwanafunzi.

Sababu ya pili ni kutoa taarifa kwa wazazi na uongozi wa shule. Matokeo ya mitihani yanawasaidia kuona maendeleo ya mwanafunzi.

Sababu ya tatu ni kupima ubora wa mbinu za kufundishia. Matokeo ya mitihani yanampa mwalimu mwanga kuhusu ufanisi wa njia alizotumia.

Sababu ya nne ni kuweka msingi wa upangaji wa maendeleo ya mwanafunzi kama kuhamishwa darasa au kupata msaada wa ziada.

4. Orodhesha makundi manne yanayoonufaika kutokana na tathmini na upimaji katika elimu. Andika kwa kifupi jinsi kila kundi kinavyonufaika.

Kundi la kwanza ni wanafunzi. Hupata mrejesho kuhusu maendeleo yao na kujua maeneo ya kuimarika.

Kundi la pili ni walimu. Huwasaidia kutathmini ufanisi wa ufundishaji wao na kubadilisha mbinu inapobidi.

Kundi la tatu ni wazazi. Hupata taarifa kuhusu maendeleo ya watoto wao na kuwasaidia kujifunza nyumbani.

Kundi la nne ni wasimamizi wa elimu. Hupata taarifa za kiutendaji zinazosaidia kupanga mipango ya maendeleo ya elimu.

5. Bainisha mambo manne yanayopaswa kuzingatiwa wakati mwalimu anawasiliana na mwanafunzi kiziwi na mwanafunzi kipofu darasani.

Jambo la kwanza ni kutumia lugha ya alama kwa mwanafunzi kiziwi. Mwalimu anapaswa kuwa na stadi ya lugha ya alama au kutumia mkalimani.

Jambo la pili ni kutumia vielelezo vya kuona kwa mwanafunzi kiziwi. Mchoro, picha na maandishi ya wazi humsaidia kuelewa somo.

Jambo la tatu ni kutumia maelezo ya sauti wazi na kwa taratibu kwa mwanafunzi kipofu.

Jambo la nne ni kutoa vifaa maalum kama maandishi kwa nukta nundu (Braille) kwa mwanafunzi kipofu na kuhakikisha anahusishwa kwenye shughuli zote.

6. Eleza kwa kifupi jinsi ambavyo urithi unaweza kuathiriwa na mazingira katika mchakato wa ukuaji wa mtoto.

Urithi hutoa misingi ya kimaumbile na vipaji vya mtoto lakini mazingira huathiri jinsi vipaji hivyo vinavyojitokeza. Mfano, mtoto anaweza kurithi uwezo mkubwa wa kiakili lakini mazingira duni ya kulelea huathiri ukuaji wa uwezo huo. Vivyo hivyo, mtoto wa vipaji maalum anaweza kushindwa kuviendeleza kutokana na ukosefu wa msaada au fursa za kujifunza.

7. Andika tofauti mbili kati ya upimaji na tathmini katika elimu.

Tofauti ya kwanza ni kwamba upimaji ni kipimo cha uwezo wa mwanafunzi kwa kutumia maswali, wakati tathmini ni mchakato mpana unaojumuisha tathmini ya mbinu, mchakato na matokeo ya ujifunzaji.

Tofauti ya pili ni kwamba upimaji hulenga alama na viwango vya ufaulu, wakati tathmini hutathmini mchakato mzima wa ujifunzaji na hujumuisha tathmini ya mabadiliko ya tabia, fikra au stadi.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

8. Bainisha athari nne zinazoweza kutokea kutokana na mabadiliko ya mtaala ya mara kwa mara.

Athari ya kwanza ni kuchanganya walimu na wanafunzi kwa kuwa kila mara wanahitajika kujifunza mtaala mpya.

Athari ya pili ni kuathiri ubora wa elimu kwa sababu mabadiliko yasiyoandaliwa vizuri huleta mkanganyiko na kupunguza ufanisi wa ufundishaji.

Athari ya tatu ni kuhitaji gharama kubwa za vifaa na mafunzo ya walimu kila mara mtaala unabadilika.

Athari ya nne ni kushuka kwa ufaulu wa mitihani kwa sababu wanafunzi hujifunza kwa muda mfupi kabla ya kuzoea mfumo mpya.

9. (a) Taja aina nne za viongozi.

Kiongozi wa kisiasa
Kiongozi wa kijamii
Kiongozi wa kidini
Kiongozi wa kitaaluma

(b) Dhana kuhusu kazi ya ualimu inayomchukulia mwalimu kama kiongozi ambaye ni kisima kikuu cha maarifa ni dhana iliyodhoofika. Eleza udhaifu wa dhana hiyo.

Udhaifu wa kwanza ni kuwa inampa mwalimu nafasi ya kutoa maarifa bila kuwahusisha wanafunzi. Inapunguza ujifunzaji shirikishi na huleta mwelekeo wa kuamrisha.

Udhaifu wa pili ni kuwa wanafunzi hawapati fursa ya kutumia fikra zao binafsi. Hali hii huathiri ubunifu na uhuru wa kufikiri.

Udhaifu wa tatu ni kutegemea zaidi nadharia kuliko vitendo. Dhana hii hushusha umuhimu wa maarifa ya maisha halisi.

Udhaifu wa nne ni kutomjenga mwanafunzi kuwa mwenye uwezo wa kujitegemea katika kujifunza. Hii hupunguza ujasiri na stadi za kutatua matatizo.

10. Nyanja ya stadi imegawanyika katika ngazi mbalimbali. Eleza kwa kifupi ngazi nne zilizomo katika nyanja hii.

Ngazi ya kwanza ni ujuzi wa awali. Hii ni hatua ambayo mwanafunzi anaanza kujifunza stadi mpya kwa mwongozo wa mwalimu.

Ngazi ya pili ni ujuzi wa mazoea. Mwanafunzi anaendelea kujifunza kwa kufanya mazoezi ya mara kwa mara hadi stadi kuwa sehemu ya tabia yake.

Ngazi ya tatu ni ujuzi wa ufanisi. Hapa mwanafunzi huweza kutumia stadi kwa usahihi na kwa kasi bila kushindwa.

Ngazi ya nne ni ubunifu. Mwanafunzi huanza kutumia stadi hiyo kubuni njia mpya au kutatua matatizo katika mazingira halisi.

11. Watoto hujifunza vizuri kusoma, kuandika na kuhesabu katika umri kati ya miaka sita hadi saba. Kwa kutumia nadharia mojawapo ya kujifunza, eleza hoja sita za kuthibitisha kauli hiyo.

Hoja ya kwanza ni kanuni ya utayari kutoka nadharia ya Thorndike. Mtoto mwenye umri wa miaka sita hadi saba huwa tayari kimwili na kiakili kupokea mafunzo ya kusoma, kuandika na kuhesabu.

Hoja ya pili ni hatua ya fikra halisi katika nadharia ya Piaget. Katika hatua hii, mtoto anaweza kushughulikia dhana halisi za lugha na hesabu kupitia mazoezi ya vitendo.

Hoja ya tatu ni uwezo wa kutumia kumbukumbu ya muda mrefu. Katika umri huu, watoto huweza kuhifadhi herufi, maneno na hesabu kwa muda mrefu kwa matumizi ya kila siku.

Hoja ya nne ni kanuni ya mazoezi ya Thorndike. Watoto wa umri huu wanapofanya mazoezi ya kurudia kusoma na kuandika, huweza kuimarisha kumbukumbu na ufanisi wa stadi hizo.

Hoja ya tano ni mvuto wa kimazingira. Katika umri huo, watoto hupenda kujifunza kupitia michezo, nyimbo na vielelezo, ambavyo husaidia kujifunza lugha na hesabu kwa urahisi.

Hoja ya sita ni msaada wa kijamii. Watoto wa miaka sita hadi saba hujifunza vizuri wanapopata usaidizi kutoka kwa wazazi, walimu na wenzake kwa njia ya kushirikiana na kuigwa.

12. (a) Eleza kwa ufasaha matatizo matatu yanayohitaji ushauri nasaha shuleni.

Tatizo la kwanza ni msongo wa mawazo kwa mwanafunzi. Mwanafunzi anapokumbwa na matatizo ya kifamilia, kijamii au ya kisaikolojia huathirika katika kujifunza.

Tatizo la pili ni ugumu wa kujifunza. Wanafunzi wengine hupata changamoto katika kuelewa masomo, jambo linalohitaji ushauri wa kitaalamu wa elimu.

Tatizo la tatu ni migogoro ya kijamii. Migogoro baina ya wanafunzi au baina ya mwanafunzi na mwalimu huathiri ujifunzaji na mahusiano ya kijamii darasani.

(b) Eleza madhara matatu yanayoweza kujitokeza kwa mwanafunzi ikiwa matatizo yaliyoanishwa katika swali la 12 (a) hayakutatuliwa kwa wakati.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

Madhara ya kwanza ni kushuka kwa ufaulu. Mwanafunzi anayekumbwa na matatizo bila kusaidiwa hupoteza ari ya kujifunza na hivyo hupata alama za chini.

Madhara ya pili ni tabia za uhalifu au utovu wa nidhamu. Bila msaada wa ushauri, mwanafunzi anaweza kujiingiza katika vitendo vya uporaji, utoro au uvutaji wa dawa za kulevya.

Madhara ya tatu ni kuacha shule. Mwanafunzi asiyehudumiwa kisaikolojia hupoteza matumaini ya kuendelea na masomo na huacha shule kabisa.

13. "Ni vigumu kwa mwalimu kuandaa azimio la kazi bila ya kuwa na muhtasari wa somo." Thibitisha kauli hii kwa kutumia hoja sita.

Hoja ya kwanza ni kuwa muhtasari wa somo huainisha malengo ya jumla na mahsusi ya kila somo, ambayo husaidia mwalimu kupanga kazi ya kila siku.

Hoja ya pili ni kuwa muhtasari hutoa mwongozo wa maudhui ya kufundishwa. Bila muhtasari, mwalimu atashindwa kujua nini cha kufundisha na kwa wakati gani.

Hoja ya tatu ni kuwa muhtasari huonesha muda wa kufundisha kila sehemu ya somo. Mwalimu huhitaji muhtasari kupanga ratiba ya kazi kwa ufanisi.

Hoja ya nne ni kuwa muhtasari huainisha mbinu na vifaa vya kufundishia. Azimio la kazi linahitaji taarifa hizi kwa utekelezaji wake.

Hoja ya tano ni kuwa muhtasari husaidia mwalimu kutathmini maendeleo ya wanafunzi. Malengo yaliyopo kwenye muhtasari husaidia kuandaa upimaji sahihi.

Hoja ya sita ni kuwa muhtasari huonesha mfuatano wa mada kwa mantiki. Bila mwongozo huu, mwalimu anaweza kufundisha mada bila utaratibu mzuri.

14. Umeteeuliwa kuwa mwalimu mkuu wa shule ya msingi Kongowe. Baada ya kufika shuleni, unagundua kuwa wanafunzi wengi ni watoro. Bainisha sababu sita zinazoweza kuwa chanzo cha utoro huo. Pendekeza mbinu tatu zitakazosaidia kupunguza utoro shuleni.

Sababu ya kwanza ni umbali wa shule kutoka nyumbani. Watoto huona ugumu wa kufika shule kila siku.

Sababu ya pili ni mazingira duni ya shule kama vile madarasa machache, viti vichache au ukosefu wa maji.

Sababu ya tatu ni utoro wa walimu. Wanafunzi hukosa motisha ya kuhudhuria shule wanapokuta walimu hawapo mara kwa mara.

Sababu ya nne ni migogoro ya kifamilia au ajira za watoto. Watoto huacha shule kusaidia familia katika kazi za nyumbani au biashara.

Sababu ya tano ni unyanyasaji au ukosefu wa nidhamu shuleni. Wanafunzi hujihisi kutengwa au kuhofia adhabu na hivyo kuacha shule.

Sababu ya sita ni hali ya umasikini. Familia nyingi hushindwa kugharamia mahitaji ya shule kama sare, vitabu au chakula.

Mbinu ya kwanza ni kutoa elimu ya umuhimu wa shule kwa wazazi kupitia mikutano ya kijamii.

Mbinu ya pili ni kuanzisha mpango wa chakula shuleni ili kuwavutia watoto kuhudhuria shule.

Mbinu ya tatu ni kushirikiana na viongozi wa kijiji kuwahamasisha wazazi na kufuatilia watoro ili warudi shuleni.

15. Mipango ya maendeleo ya elimu hufanikwa kwa kutegemea matokeo sahihi ya tafiti za kielimu. Jadili kauli hii kwa kutumia hoja tano.

Hoja ya kwanza ni kuwa tafiti hutoa taarifa halisi kuhusu hali ya elimu, ambazo husaidia kupanga maendeleo kwa ushahidi.

Hoja ya pili ni kuwa tafiti hutathmini ufanisi wa sera za elimu. Mipango mpya huandaliwa baada ya kuona matokeo ya tafiti za awali.

Hoja ya tatu ni kuwa tafiti hutoa mapendekezo ya maboresho ya mtaala, mbinu au vifaa vya kufundishia.

Hoja ya nne ni kuwa tafiti husaidia kugundua changamoto halisi za elimu na hivyo kusaidia serikali kutenga rasilimali kwa ufanisi.

Hoja ya tano ni kuwa tafiti huchangia katika mabadiliko ya sera za elimu kwa kutoa ushahidi wa kisayansi unaojenga hoja za maboresho.

16. Eleza kwa ufasaha hatua tano muhimu zinazopaswa kufuatwa wakati wa kutathmini somo.

Hatua ya kwanza ni kuweka malengo ya tathmini. Mwalimu anapaswa kujua ni vipengele gani vya ujifunzaji vinapaswa kutathminiwa.

Hatua ya pili ni kuchagua mbinu za tathmini. Mbinu kama maswali, mahojiano, uchunguzi au kazi za darasani huchaguliwa kulingana na lengo la tathmini.

Hatua ya tatu ni kuandaa zana za tathmini. Hii ni pamoja na kuandika maswali au hoja kulingana na mtaala na lengo la somo.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

Hatua ya nne ni kutekeleza tathmini. Wanafunzi hupewa tathmini kwa njia sahihi na kwa mazingira yanayofaa.

Hatua ya tano ni kuchambua na kutoa mrejesho wa tathmini. Mwalimu anasahihisha na kutoa taarifa kwa mwanafunzi kuhusu maendeleo yake na maeneo ya kuboresha.

17. Elimu ya kikoloni iliyotolewa katika vipindi mbalimbali hapa nchini ilikuwa na madhumuni yaliyofanana. Thibitisha ukweli wa kauli hii kwa kutumia hoja nne.

Hoja ya kwanza ni kulenga kuandaa wafanyakazi wa serikali ya mkoloni. Elimu ya kikoloni iliwalenga kuwafundisha Waafrika maarifa ya msingi ya kuwa karani, watunza kumbukumbu, walinzi au mafundi wa kazi rahisi ili kutumikia maslahi ya mkoloni.

Hoja ya pili ni kudhibiti maarifa na fikra za Waafrika. Elimu hiyo haikulenga kumkomboa mwanafunzi kiakili bali kumtengeneza awe mtiifu kwa mkoloni na asiyehoji au kufikiri kwa uhuru kuhusu utawala wao.

Hoja ya tatu ni kutokuwajengea Waafrika uwezo wa kujitegemea kiuchumi. Elimu hiyo haikuwapa stadi za uzalishaji bali ililenga kutegemea bidhaa na mifumo ya wakoloni.

Hoja ya nne ni kuendeleza tofauti za kijamii. Elimu ya kikoloni iliundwa kwa ajili ya wachache waliokuwa waaminifu kwa utawala wa mkoloni huku wengi wakinyimwa fursa ya elimu ili kuendeleza ukandamizaji wa kijamii na kiuchumi.

18. (a) Kwa kutumia hoja mbili, jadili jinsi masuala mtambuka yanavyoweza kuingizwa kwenye mtaala shuleni.

Hoja ya kwanza ni kupitia ujumuishaji wa masuala mtambuka kwenye maudhui ya masomo. Mtaala unaweza kuhusisha vipengele vya masuala kama jinsia, mazingira, afya, na haki za binadamu katika mada mbalimbali ili wanafunzi wajifunze kwa mtazamo mpana na wa kijamii.

Hoja ya pili ni kupitia ushirikishaji wa malengo ya masuala mtambuka kwenye malengo ya jumla ya somo. Mtaala unaweza kupangwa kwa kuhakikisha kila somo linachangia kutatua changamoto za kijamii kwa kuingiza masuala haya katika malengo mahsusi ya somo.

(b) Jadili mbinu nne zinazofaa kutumiwa kuingiza masuala mtambuka katika masomo mbalimbali.

Mbinu ya kwanza ni matumizi ya mijadala darasani. Kupitia mijadala, wanafunzi hujadili masuala ya kijamii kama ukatili wa kijinsia, afya ya uzazi au mazingira na kujenga uelewa wa kina.

Mbinu ya pili ni kazi za vikundi. Mbinu hii huwasaidia wanafunzi kushirikiana katika kuchambua na kupendekeza suluhisho la matatizo mbalimbali ya kijamii yanayoathiri maisha yao.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA

Mbinu ya tatu ni matumizi ya simulizi, hadithi au tamthilia. Mwalimu anaweza kutumia nyenzo hizi kuelezea masuala mtambuka kwa lugha rahisi na inayoeleweka kwa urahisi kwa wanafunzi.

Mbinu ya nne ni shughuli za vitendo au miradi. Wanafunzi wanaweza kushiriki katika upandaji miti, kampeni za afya au uhamasishaji wa haki za watoto kama njia ya kujifunza masuala mtambuka kwa vitendo.

Find this and other free resources at: http://maktaba.tetea.org

Prepared by: Maria Marco for TETEA